

S. F.

**"Geschichte des deutschen
Verbrennungsmotorenbaus von 1860
bis 1918", Friedrich Sass,
Berlin-Göttingen-Heidelberg 1962 :
[recenzja]**

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/2, 303-304

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

krotnej kandydaturze H. Schmitta do uniwersyteckiej katedry — pierwszy raz, gdy proponowano mu profesurę w warszawskiej Szkole Głównej (w 1862 r.), które to plany upadły jednak wraz z powstaniem. Za drugim razem H. Schmitt sam zabiegał o katedrę, tym razem w Krakowie (w 1869 r.), lecz i te plany upadły, gdyż władze austriackie wolały widzieć na tym stanowisku konserwatywnego J. Szujskiego.

Udział w walce o autonomię galicyjską dał mu jednak stanowisko członka Rady Szkolnej Krajowej, zapewniając tym wreszcie stałe podstawy egzystencji. Odtąd (1870—1880) wraz z udającym się na wizytacje Schmittem możemy śledzić funkcjonowanie galicyjskiego systemu oświatowego i poznać panujące w nim stosunki.

e.

Friedrich Sass, *Geschichte des deutschen Verbrennungsmotorenbaus von 1860 bis 1918*. Springer Verlag, Berlin-Göttingen-Heidelberg 1962, s. 667, rys. 373.

Z należąą rzetelnej i niezwykle żmudnej pracy naukowej uwagą trzeba odnotować pojawienie się publikacji Sassa. Jest to bardzo obszerna monografia poświęcona historii budowy spalinowych silników tłokowych w Niemczech. Dominujący wkład Niemiec w rozwój tej gałęzi techniki nadaje dziełu szczególną wartość, a przyczynia się do tego i sposób ujęcia tematu. Autor rezygnuje bowiem z pokazywania dynamiki omawianego procesu od strony ekonomiki przemysłowej i wskaźników produkcyjnych koncentrując się na zagadnieniach technicznych, na wkładzie poszczególnych inżynierów i zakładów przemysłowych w powstanie i doskonalenie rozwiązań konstrukcyjnych.

W zasadzie chronologiczny układ materiału odpowiada przyjętemu równolegle podziałowi pracy na dwie części poświęcone: pierwszej — historii silników niskoprężnych (systemu Otto) gazowych i bezynowych, druga — historii budowy silników wysokoprężnych (systemu Diesla) napędzanych ropą naftową i olejami ciężkimi. Zasadnicze opracowanie poprzedza dość obszerny wstęp, którego treścią jest prehistoria silników spalinowych, od Huygensa do Lenoira, rozgrywająca się poza terenem Niemiec. Jakkolwiek najwięcej uwagi skupiono tu na pracach Lenoira, znajdujemy też wiele informacji nawet o tak mało znanych próbach, jak R. Streeta, W. Cecila czy W. Barnetta.

Autor wyraźnie odcina się od rozstrzygnięcia o priorytecie tego czy innego wynalazcy. Zaznacza lojalnie, tam gdzie na to istnieją wystarczające dowody, z których obcych osiągnięć korzystali niemieccy wynalazcy w swych pracach, ale czynili to niejako na marginesie pracy. Od tej reguły odstępkuje natomiast zdecydowanie w dwu przypadkach, badając szczegółowo powiązania między Beau de Rochas i Otto oraz między Akroydem Stuartem a Dieslem. Przyznając daleko idącą zależność wynalazców, stwierdza, że rola Niemców była w obu przypadkach historycznie ważniejsza, i że słusznie z ich nazwiskami wiąże się powszechnie etapy rozwoju budowy silników spalinowych.

Wbrew utartym poglądom (m.in. C. Matschossa) autor wykazuje, że zasługę stworzenia pierwszego szybkobieżnego silnika spalinowego należy przyznać w decydującej mierze Maybachowi, natomiast Daimler jedynie pierwszy przewidział możliwość budowy takiego silnika i pierwszy rozpoczął nad nim pracę, a później owoćnie pomagał Maybachowi.

Istotną wartość publikacji stanowi to, że jest ona oparta o materiały z archiwów fabrycznych i patentowych oraz o materiały z Muzeum Niemieckiego w Monachium. Autor korzystał również z niepublikowanych dotychczas notatek współpracowników Diesla: P. Meyera i I. Laustera. Materiały natomiast z cza-

sopism i innej literatury technicznej, których wykaz dołączono do pracy, wykorzystane zostały jedynie w dalszej kolejności i w bardzo małym stopniu. Podobnie i liczne rysunki konstrukcyjne oparte są na oryginałach lub pochodzą z inwentaryzacji zachowanych maszyn.

S.F.

Z C Z A S O P I S M

GÓRNICTWO W 1000-LECIU PAŃSTWA POLSKIEGO

W dziale pod powyższym tytułem, prowadzonym systematycznie na łamach „Wiadomości Górniczych”¹, ukazały się w ciągu III kwartału 1962 r. dwa artykuły związane z historią górnictwa węglowego.

W numerze 7-8/1962 dr Jerzy Jaros przedstawił metody pracy i środki techniczne stosowane na Górnym Śląsku w początkowym okresie rozwoju górnictwa węglowego (artykuł *Z dziejów techniki górniczej w Górnos Śląskim Zagłębiu Węglowym*). Autor zwrócił m.in. uwagę na ośrodki górnicze, z których przybywali na Górny Śląsk fachowcy i napyływały doświadczenia. Konkluzję tych ostatnich rozważań stanowi stwierdzenie, że ocena roli fachowców pruskich w tworzeniu podstaw górnictwa węglowego na Śląsku jest przesadzona. Nie docenia się bowiem wielkiego udziału górników z zachodniej Europy, Dolnego Śląska oraz Olkusza i Wieliczki.

W numerze 9/1962 doc. Stanisław Kossuth omówił *Rodzaje energii stosowane w kopalniach węgla w Zagłębiu Górnos Śląskim do 1914 roku*. Autor, zajmując się okresem od początków górnictwa węglowego, przedstawia kolejno rodzaje energii i stosowane urządzenia w poszczególnych dziedzinach techniki górniczej, jak odwadnianie kopalń, transport podziemny i na powierzchni ziemi, ładowanie węgla, wentylacja itd. Opis stosowanych urządzeń energetycznych został uzupełniony historią ich wprowadzenia.

J.J.

¹ Por. np. notatkę w nrze 1/1963 „Kwartalnika”.

HISTORIA PRZEMYSŁU NAFTOWEGO

Numer 8/1962 „Wiadomości Naftowych” poświęcony został zasłużonej dla przemysłu Fabryce Maszyn i Sprzętu Wiertniczego w Gliniku Mariampolskim. Wśród artykułów omawiających aktualne problemy produkcji tego zakładu znalazły się dwa, które zawierają również materiały historyczne: Jana Twardusia *Fabryka Maszyn i Sprzętu Wiertniczego w Gliniku Mariampolskim* oraz Bronisława Wielgosza i Stanisława Zimowskiego *Rozwój produkcji maszyn i narzędzi wiertniczych FM i SW w latach 1945—1962*. Pierwszy z artykułów podaje m.in. zarys historii zakładu od jego początków sięgających lat 1883—1885; drugi zaś omawia charakter i zakres produkcji w okresie powojennym.

W roku 1962 minęło 100 lat od chwili odwiercenia pierwszego otworu w kopalni ropy naftowej w Bóbrce. Kopalnia ta jest najstarszą w obecnych granicach Polski. Z okazji powyższej rocznicy prof. Jan Czastka opublikował *Przyczynki do dziejów techniki wiertniczej w polskim górnictwie naftowym* („Wiadomości Naftowe”, nr 9/1962). Autor przedstawił kolejne systemy wiertnicze stosowane na terenie Galicji w początkowych okresach rozwoju górnictwa naftowego wraz z informacjami, gdzie, kiedy i przez kogo systemy te były wprowadzone i używane.